

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Satirer, 1720-42

Citation: Falster, Christian: "Satirer, 1720-42", i Falster, Christian: *Satirer, 1720-42*, udg. af Aage Schiøttz-Christensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1982, s. 41. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-falster05-shoot-idm140600520350672/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Satirer, 1720-42

De sidste satirer udtalt politiske 41

nu af vil han kun hellige sig, hvad der er værdigt for en alvorlig mand.

I det følgende brev fra Rantzau fra nytår 1724¹⁷ tales der nu heller ikke længer om nogen satiredigtning. Rektoren berømmes for sin »høye Lærdom, Preiselige og opbyggelige Lif og Lefnet, samt uendelige arbejdsomhed«. Dette er embedsmandsdyder. Men det synes at være den Falster, der var før embedsmanden, Rantzau har for øje, når han med klang af farvel til noget og overgang til noget andet slutter med at bede Falster om, at »dend samme gode *opinion* og fortrolighed HE' Rector hidtil har haft til mig, maatte mig ligeledes her efter Reservéris«.

Senere har den udmærkede mand som den eneste opfordret Falster til at fortsætte satiredigtningen. I et utrykt brev af 13. 1. 1725 skriver han, at han i det nye år vil »ønske os nogle nye Skrifter fra Hr. Rectors Haand, og at af de forige kand vi ei andet end der af vente os nye fornøycelse og opbyggelse ...«.

Men Falster lader sig ikke lokke. Han er ikke længer så villig, som da han begyndte.

14.

Filosofien i »Dend U-tidige Rang-syge« – det første og blidere af de to udpræget politiske digte – er den, at personligheden skal gøre sig gældende ved sin egenverdi. Falster kunne ikke ane, at den filosofi engang skulle komme til at reducere en salvet monark til borger Louis Capet, og havde han vidst det, ville han være meget forfærdet tilbage.

For ham er det et sokratisk anliggende. Man skal

42 *De sidste satirer udtalt politiske*

kende sig selv i sin begrænsning, og stræben efter det kan ingen ydre magt hindre: det står til én selv at modstå fristelsen i det tilbud om lånte fjer, regeringen havde fremsat med forordningen om borgermænds adgang til titelrang.

Det er Frederik d. 4.s rangforordning af 11. febr. 1717, der er baggrunden for denne satire, som for Holbergs »Den honette Ambition« (trykt 1731, spillet 1747. Samtiden har altså kun kendt Falsters kritik af rangsygen – ikke Holbergs).

Den, der modstår fristelsen, bevarer ikke alene sin selvagtelse – han sparer også de tredive dukater (str. 4), som må udredes til de »høye Venner« med adgang til lodderne og mekanikken (og når det netop er tredive, forstår man, at det er Judaspøge, som det lavere jeg betaler for at få forrådt det højere!).

I fortrydelse over at stå tilbage for de andre begynder digteren med at ville være lige så naragtig som de. Men så besinder han sig:

Hvad skam er det for en Person
Sig selv bekiendt at være,
Og efter sin *Profession*
Sit Nafn og Titel bære?

Mens han fortsætter sin kritiske iagttagelse af de andre, slår han sig for sit eget vedkommende fuldkommen til ro i bevidstheden om, at titel og rang ikke kan lægge en alen til nogens vækst:

Med sligt jeg ikke spøge vil,
Jeg heller rolig sidder,
Saa maa min Nabo blive til
En Greve eller Ridder.

De sidste satirer udtalt politiske 43

Men filosofen er kun et menneske. Dybderne i ham er slet ikke overbevist, og i det følgende digt om »Dend Uforsvarlige Recommendation« springer han op fra sit rolige sæde, grebet af harme ved at se, hvorledes frække lykkejægere trænger det sande værd op i kroge for selv at indtage dets plads og sole sig i ufortjent velfærd.

Det, der gjorde den skamløse jagt mulig, var det patron-klient-system, som enevælden måtte føre med sig, da den ikke kunne administrere uden at udparcelere sig selv i enklaver, lokalt autonome som den selv. Monarken kunne jo ikke være allevegne, han måtte benytte sig af repræsentanter, der var uden for hans umiddelbare kontrol og som ikke havde den samme rene og ædle vilje som han.

Det uvæsen havde været vilkåret for Falster selv, og i sine lejlighedsdigte følger han sig efter dets praksis. Men her i denne satire drager han til felts imod det i rimelighedens, retfærdighedens og den berettigede selvfølelses navn.

Idet han gør sit digt til en debat som dem i det latinske hovedværk, tager han til orde for en uddannelsespolitik, der i tide kan standse de uværdige, og man mærker sig, hvorledes han, der selv havde specialiseret sig i skolemandens gerning, i sit digt indfører en hidtil ukendt faglig specialisering ved at tale om juristen, lægen, den statsretkyndige (str. 13-14), skønt universitetet dengang ikke kendte andre embedseksaminer end den teologiske.

Da han lader en udenlandsk magister give eksempler på den danske studerende ungdoms lave faglige

44 *De sidste satirer udtalt politiske*

niveau, skærer det ham i hjertet, at han må give kritikeren ret. Men kongen er uden skyld, hvad han dokumenterer ved at fremdrage hans forordning om, at ingen må ansættes eller forfremmes uden gennem en *forsvarlig* recommendation. Denne forordning er vel et es – men det hører hjemme i en anden farve end den, i hvilken der spilles: hele det øvrige digt skildrer, hvorledes systemets storfolk beforder deres protegéer ved hjælp af den *uforsvarlige* recommendation, og den opnås ikke alene i herrrens audiensgemak, men også og måske bedre i fruens boudoir eller tjenestepigens køkken.

Da Falster dukkede op »som Tilsynsmand« i gruppen af elever, der studerede Jacob Worm, måtte han over for sine disciple tænke sit embedes tanker. I digtet gentager han Worms og de unge menneskers kritik, men som sin egen. Hvad han måtte holde tilbage over for eleverne, gør sig nu gældende som et opvæld af følelser og forestillinger om menneskeværld, til hvilke først senere tider har fundet de rette ord.

Han, der på latin kalder sig *ingenuus* – fribåren – erindrer med skam og harme situationer fra den danske virkelighed, da han havde måttet »stå sig lam og krum i Audients-Gemakket« (str. 51).

Enhver skal gøre sin gerning på sin plads, men ikke af den grund gøres mindre, end han er i sig selv.

15.

Men til harmoni kom Falster ikke. Det personlige digt »Om falske Venner« fra 1739 viser et uforløst